

центров, деканов и их заместителей, выпускников историко-педагогического факультета НПУ имени М. Драгоманова показана эволюция подготовки учителей истории и обществоведения и методистов по воспитательной работе. Раскрыто содержание учебных программ 1970-х годов по «Истории педагогики», а также пропеедвтику будующих учителей с учительской профессией. Исследование базируется на данных опросов преподавателей кафедры педагогики Киевского государственного педагогического института им. А. Горького, предоставленных автору данной работы в 1970-1974 гг. Проанализированы тематика и основные направления содержания программ по дисциплинам «Введение в педагогику», «Педагогика школы», «Введение в учительскую специальность».

Ключевые слова: эволюция, исторический факультет, учебные планы и программы, учитель истории и обществоведения, методист по воспитательной работе.

Отримано: 26.09.2020

УДК 378.4.096(477.43)(082)

Олександр Комарніцький
м. Кам'янець-Подільський

НАВЧАЛЬНА ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА РОБОТА ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО ПЕДІНСТИТУТУ У РОКИ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (1991-1997 рр.)

У статті автор наголошує, що проголошення державної незалежності України позитивно вплинуло на навчальну та навчально-методичну роботу історичного факультету Кам'янець-Подільського педінституту. Йдеться про модернізацію навчальних планів, впровадження новітніх інноваційних технологій навчання, розширення спектру практик. Розповідається, що більшість студентів ретельно відвідували навчальні заняття, виконували курсові і дипломні роботи. Значна увага приділялася навчально-методичному забезпеченню навчального процесу.

Ключові слова: факультет, кафедра, навчання, успішність, практика.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства в умовах кардинальних змін соціально-економічної, політичної ситуації перед вищою освітою постають складні завдання, пов'язані як із інноваційною підготовкою молоді, так і з формуванням особистісних якостей майбутнього фахівця нової формації. Сьогодення вимагає від закладів вищої освіти підготовки не просто висококваліфікованих випускників, а фахівців із сучасним науковим мисленням, здатних приймати новаторські рішення, творців, які перебувають у постійному пошуку нестандартних підходів, володіють неповторним індивідуальним стилем діяльності, з високим рівнем інтелектуального й духовного розвитку, національно свідомих громадян-патріотів, носіїв нових соціальних цінностей.

Кваліфіковані кадри вчителів історії, вчених-істориків і політологів нині готує історичний факультет Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Його недалеке минуле, пов'язане з періодом державної незалежності України, змістовне і водночас недостатньо досліджене, викликає зацікавлення з боку наукової і освітньої громадськості, підрастаючого покоління українців. Окремі аспекти цієї проблеми вивчали професори О. Завальнюк і С. Копилов, доцент В. Газін і автор цієї статті¹.

У нашій статті на основі архівних джерел, ми покажемо складні процеси, пов'язані із переходом до нової філософії освіти у перші роки після здобуттям України державної незалежності, з'ясуємо як на історичному факультеті Кам'янець-Подільського педінституту досягали стратегічної мети – формування наукового та педагогічного світогляду, міцних історичних, правових, суспільно-політичних і педагогічних переконань майбутніх вчителів історії й правознавства.

Основою освітнього процесу на факультеті був навчальний план. 7 травня 1992 р. було затверджено новий навчальний план, який найбільш повно врахував досягнення української і зарубіжної історичної науки, потребу формування історичного і суспільного світогляду, загальної та педагогічної культури, професійних умінь і навичок, зорієнтований на формування високопрофесійних фахівців. Усі навчальні дисципліни групувалися у 5 напрямків. На вивчення соціально-економічних предметів відводилося 500 академічних годин, загальнокультурних дисциплін – 946 год., (у тому числі на фізвиховання – 360 год., іноземні мови – 340 год.), психолого-педагогічних наук – 750 год. (у т.ч. на методику викладання історії в школі, методику правового виховання, методику викладання права, людину і суспільство з методикою викладання виділялося 200 годин). Для вивчення спеціальних дисциплін передбачалося майже 2,5 тисячі годин, у тому числі по кафедрах: історії України – 682 год., історії Східної Європи і археології – 780 год., всесвітньої історії – 880 год. Основи медичних знань вивчалися в межах 150 год. На спецкурси за вибором виділялося 190 год. Фахова підготовка з врахуванням спецкурсів становила 55% навчальних годин. Теоретичні знання в загальному обсязі годин складали 40% (1820 год.), практично-лабораторні заняття – 48,6% (2212 год.) та індивідуальні заняття – 11,4% (518 год.). Упродовж 5 років навчання кожний студент складав 31 іспит, 55 заліків і проходив 24 атестації та колоквиуми².

Якість навчальної праці студентів контролювалася на всіх практичних, семінарських і лабораторних заняттях. Загальний зріз її проводився двічі на рік, під час проміжних атестацій. Отримані результати аналізувалися на засіданнях кафедр та ради історичного факультету. Вони, як правило, співставлялися з результатами екзаменаційних сесій і ставали основою відповідних висновків та рекомендацій кафедр, ради факультету³.

Крім основних дисциплін студенти, вивчали спецкурси і спецсемінари, які були спрямовані на поглиблення професійної підготовки. Так, на початку 90-х рр. було введено «Джерелознавство історії України», «Джерелознавство історії народів Східної Європи»,

«Історіографія історії України», «Історія правових ідей», «Історія міжнародних відносин», «Християнська церква: історія і сучасність», «Нове політичне мислення на історичній арені», «Основні проблеми міжнародних відносин новітнього часу», «Українська держава XVII століття і геополітичний простір», «Національно-демократична революція і громадянська війна в Україні» та ін.⁴ Перші чотири спецкурси згодом стали основними нормативними навчальними дисциплінами. У наступні роки додалися нові спецкурси і спецсемінари: «Ісламський світ та ісламський фактор», «Джерелознавство нової і новітньої історії», «Історія давніх слов'ян», «Історіографія історії народів Росії», «Політичні партії України (кінець XIX–XX ст.)», «Історія Поділля XX ст.», «Українська діаспора»⁵, «Сталінізм: генеза, витоки», «Розвиток капіталізму в Росії», «Краєзнавство Поділля»⁶.

Колектив історичного факультету прагнув домогтися поліпшення ефективності організації самостійної роботи студентів, що було важливим чинником формування наукового світогляду майбутніх фахівців, ефективною формою організації й засвоєння історичних та інших питань навчальних програм спеціальностей. Вона організовувалася всеціло кафедрами й кожним викладачем-предметником. У робочих програмах з усіх дисциплін чітко визначалися теми, що виносилися на самостійне опрацювання, форми її контролю. На початку кожного семестру студентам повідомлялися також графік і форми звітності з цієї роботи. Крім того, на випускових кафедрах розроблялися методичні рекомендації студентам для самостійного опрацювання конкретних тем⁷.

Викладачі кафедр факультету не стояли осторонь інноваційних педагогічних технологій. У 1990-х рр., незважаючи на кризову ситуацію у забезпеченні навчальних дисциплін кафедр підручниками, посібниками, хрестоматіями та унаочненням, більшість викладачів намагалася використовувати різні елементи розвивального навчання, проблемно-пошукових методів, а також рейтингової системи навчання студентів через лекції, семінарські заняття, колоквіуми, атестації, індивідуальну, гурткову та інші форми роботи. Причому кожній кафедрі була притаманна своя специфіка діяльності. Зокрема, викладачі кафедри історії України проводили семінари-співбесіди з історії України, історичної географії, джерелознавства історії України (доценти О. Завальнюк, О. Федьков, С. Трубчанінов, М. Петров), де розглядали теми, пов'язані з проблемами етногенезу слов'ян і українського народу, становлення та еволюції української державності і держави, розвитку історичних знань в Україні, проблем періодизації та методологічних засад вивчення історії України (I курс), національного відродження та культури України XIX – поч. XX ст. (II курс), державного будівництва XX ст. (III і IV курси) і т.д. Цінні інноваційні технології у проведенні семінарських занять на IV курсі впровадив доцент О. Завальнюк: окрім виступів, згідно з планом занять, вони зачитували фрагменти рефератів, виконували впродовж 15 хвилин контрольні й тестові завдання, брали участь у дискусіях, співбесідах.

Викладачі кафедри історії Східної Європи і археології намагалися подавати студентам блоками вузлові теми таких дисциплін, як

історія народів Росії, археологія, допоміжні історичні дисципліни та ін. Так, у лекційному курсі історії народів Росії (І курс, професор І. Винокур) здійснювалася загальна характеристика блоків за періодами: додержавний і державний. Викладаючи історію радянського суспільства (професор І. Рибак) і правничі дисципліни (доцент Ю. Хоптяр), використовувалася модульно-рейтингова система⁸.

Усі фахові кафедри здійснювали керівництво написанням курсових робіт. Щороку тематика робіт визначалася із урахуванням низки профілюючих чинників професійної підготовки спеціалістів, по фахових кафедрах оновлювалася і в установленому порядку затверджувалася напередодні навчального року. Тематика визначалася, виходячи з актуальності, забезпеченості джерелами та науковою літературою. У ряді випадків кафедрами пропонувалися до виконання теми курсових робіт, які мали перерости у бакалаврські, дипломні та магістерські роботи.

На початку 90-х рр. студенти історичного факультету виконували три курсових роботи з історії народів Росії (5 семестр), історії України (7 семестр), педагогіки, психології, методики викладання історії в школі (за вибором) (8 семестр)⁹. У другій половині 90-х рр. студенти виконували у 9 семестрі курсову з нової і новітньої історії країн Європи і Америки, Азії та Африки¹⁰.

Студенти V курсу спеціальності «Історія» виконували дипломні роботи. Тематика дипломних робіт складалася кафедрами із врахуванням наукової актуальності теми, відповідної джерельної бази та наукової літератури¹¹. Дипломними роботами керували провідні викладачі, доктори і кандидати наук, професори, доценти, а до їх рецензування залучалися викладачі найвищої кваліфікації. Вони, як правило, писалися на основі оприлюднення широкої джерельної бази й наукової літератури, мали належну структуру, а кращі з них відзначалися наявністю елементів наукової новизни. У звітах факультету відзначалося, що «результати досліджень можуть використовуватися для розробок уроків у школах, гімназіях й ліцєях, а також у ВНЗ для написання лекцій, а також у краєзнавчій роботі»¹².

У 1991 р. випускники виконали 84 дипломних роботи¹³, у 1992 р. – 66¹⁴, у 1996 р. – 46¹⁵. У 1997 р. студенти денної форми навчання написали 36 дипломних робіт¹⁶. Тематика дипломних робіт різноманітна. Серед виконаних тем варто відзначити роботи С. Кармалюка «З історії Червоного Хреста на Поділлі», А. Копилова «Зовнішня політика, українського уряду гетьмана П. Дорошенка» (виконані у 1993 р.)¹⁷, П. Онопріюка «Поділля та Південно-Східна Волинь в складі Галицько-Волинського князівства» (1995 р.)¹⁸, Г. Боднарчука «Шепетівщина в роки Великої Вітчизняної війни», А. Войцещука «Нариси історії Ружинського району з найдавніших часів до середини XIX ст.», А. Побережної «Історичний розвиток Смотрича з найдавніших часів до кінця XIX ст.» (виконані у 1996 р.)¹⁹, С. Касапчук «Міське самоврядування Кам'янець-Подільського у XVIII ст.», Р. Чекмарьова «Народні звичаї та обряди Гуцульщини у кінці XIX – першій половині XX ст.», В. Зарицького «Подільське село у першій половині XX ст.» (виконані у 1997 р.)²⁰.

Підготовка фахівців на історичному факультеті базувалася на тісному поєднанні принципів теоретичного навчання і практичної апробації отриманих знань з різних дисциплін. Навчальний план передбачав проходження студентами практик. На початку 90-х рр. минулого століття майбутні вчителі на I курсі проходили археологічну практику (1 тиждень), на II-III курсах – навчальну (по тижню кожна), на III курсі – табірну (4 тижні), на IV курсі – правову (I тиждень), дві педагогічних практики – на IV і V курсах (відповідно по 6 і 13 тижнів)²¹. У другій половині 90-х рр. почали проводитися архівна (на I курсі) і музейна (II курс) практики²².

Проведенню практик передувала робота щодо визначення баз практики, на які направлялися студенти відповідно до інструктивно-документальної бази, налагодження зв'язків з керівниками державно-управлінськими установами міського, районних та обласного рівнів, керівниками шкіл, архівними, музейними закладами тощо. Напередодні практик із студентами-практикантами проводилися настановчі конференції, під час яких керівники знайомили із «Положенням» про кожну практику, ставилися конкретні завдання, подавався перелік звітної документації. Студенти направлялися на практики за розпорядженням декана. У цих же документах вказувалися і керівники практики (групові методисти), на яких покладался контроль за підопічними. Всі практики, крім двох виробничих, завершувалися заліком, для отримання якого необхідно було не лише відпрацювати всі компоненти практичної роботи, а й прозвітувати про них, підкріпивши відповідними висновками адміністрації установ і закладів²³.

Під час педагогічних практик її керівник й групові методисти проводили консультації. Позитивною стороною проведення педпрактик стало виготовлення студентами-практикантами об'ємних та площинних наочних посібників для уроків історії. Частина з них залишалася у школах, де студенти проходили практику²⁴.

Студентство переважно успішно виконувало завдання практики. Так, у 1992-1994 рр. з її завданнями справилися 94-100% студентів факультету, якісний показник коливався від 88 до 90%²⁵. У 1996 р. на 4 курсі абсолютна успішність становила 100%, якісна – 92,8%, на 5 курсі – відповідно 96,6% і 71,2%²⁶.

Підсумкові конференції з педпрактики дозволяли з'ясувати зміни у педагогічному світогляді майбутніх спеціалістів, сприяли активізації якісного засвоєння матеріалу з фахових дисциплін²⁷.

Результати педагогічних практик засвідчили, що студенти, в основному, показали вміння застосовувати теоретичні знання з педагогіки, психології, методики викладання історії, знання з історії України та всесвітньої історії при проведенні уроків та інших форм навчальної діяльності, позакласної роботи, вміють правильно визначати етапи роботи педагога та учнів на уроці, самостійно обирати прийоми та засоби навчання.

Деканат і фахові кафедри факультету приділяли велику увагу питанням якості підготовки спеціалістів. Ця робота проходила у різних формах і напрямках, мала різноманітні аспекти, до

яких були причетними різні чинники. У 1991-1992 н.р. абсолютна успішність студентів на літній сесії становила 96,5%, якісна – 58,4%, у 1992-1993 н.р. – відповідно 88,7% і 40%, у 1993-1994 н.р. – 89,8% і 34,7%, у 1994-1995 н.р. – 85,9% і 31,5%, у 1995-1996 н.р. – 95,3% і 65,8%, у 1995-1996 н.р. – 95,9% і 73,7%²⁸.

Деканат докладав значних зусиль для морального стимулювання студентської молоді, відзначаючи після кожної екзаменаційної сесії на кожному курсі по 10 кращих студентів, яким вручалися факультетські почесні відзнаки. Для вшанування кращих студентів факультету їх фото розміщували на стенді «Очолюють студентський рейтинг»²⁹ Кращим студентам призначали іменні стипендії. Так, стипендію імені М. Грушевського виплачували О. Качковському, Р. Чекмарьову (1995 р.), Г. Бондарчуку (1996 р.), В. Михайловському (1996-1997 рр.)³⁰.

Водночас, мали місце й порушення трудової та навчальної дисципліни. Чинниками, що штовхали студентів на це – падіння престижності професії в очах учнівської молоді, через що на факультет вступали далеко не кращі (за балами атестата) випускники шкіл; втрата під час навчання у вишій частині молоді стимулів до одержання кращих оцінок (через мізерну стипендію, що до того ж надходила із значною затримкою, розчарування у перспективах педагогічної професії тощо)³¹.

Викладачі історичного факультету брали активну участь у підготовці підручників, навчальних та навчально-методичних посібників і методичних рекомендацій. Серед інших своєю ґрунтовністю виділяються підручники І. Винокура «Археологія» (1994 р.), В. Газіна «Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-1994 рр.» (1995, 1996 рр.), В. Газіна, С. Копилова «Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945» (1997); навчальні посібники С. Трубочанінова та І. Винокура «Історія Поділля та Південно-Східної Волині» (1993. – Кн.1; 1994. – Кн.2), «Давня і середньовічна історія України», О. М. Завальнюка «Україна в роки Другої світової війни», А. Сурового, С. Трубочанінова, Е. Мельника «Історія України» (видані у 1996 р.), І. Винокура «Археологія доби українського козацтва XVI-XVIII ст.» (1997 р.) тощо.

Значна увага приділялася комп'ютеризації навчального процесу. З 1991-1992 н.р. студенти історичного факультету першими з неспеціальних факультетів почали вивчати комп'ютерну техніку³². Поступово підвищувалася комп'ютерна грамотність викладачів і лаборантів, формувалася фонд програм комп'ютерного забезпечення, електронних копій підручників і посібників. Наприкінці 90-х рр. у звітах відзначався новаторський підхід доцента кафедри історії України С. Трубочанінова, як ентузіаста впровадження комп'ютерної техніки у навчальний процес (не як видавця, а як розробника навчально-контролюючої програми з історії України)³³. На кафедрі всесвітньої історії використовувалася комп'ютерна програма з історії світової культури. На кафедрі історії України студенти-першокурсники під керівництвом доцента М. Петрова щотижня працювали за комп'ютером, допомага-

ли виготовляти комплекти наочних посібників з найдавнішої і середньовічної історії України. В Центрі дослідження історії Поділля професор Л. Баженов організував групу студентів і залучив їх до створення бібліографії з історії краю³⁴.

На факультеті працювали предметні кабінети (археології, історії Поділля, наочних посібників з історії), лабораторії (археологічна, шкільний кабінет історії). Зокрема, шкільний кабінет історії містив змінні експозиції з історії Поділля та народознавства. Він був обладнаний відповідними засобами, тут накопичено дидактичний матеріал з різних питань історії України та краю, грамзаписи, картини, книжковий фонд, понад 200 посібників, які використовували на лекціях, практичних і семінарських заняттях, на уроках історії у школах. Активно застосовувалися матеріали кабінету археології та лабораторії під час проведення практично-семінарських занять. Студенти знайомилися з колекціями, збірними під час літніх експедицій і практик, набували знань і умінь щодо майбутньої історико-краєзнавчої роботи в школі³⁵.

При проведенні занять широко використовувалися створені силами студентів і викладачів історичні й географічні карти, таблиці, схеми, слайди з археології України, історії української культури, етнографії та фольклору України, кількість яких щорічно зростала³⁶. Збільшенню фондів площинних і об'ємних наочних посібників сприяло читання курсу «Виготовлення наочних посібників з історії»³⁷.

На історичному факультеті частина аудиторій була обладнана сучасною телевідеотехнікою, що давало можливість демонструвати навчальні телепередачі та відеофільми, використовувати наявні навчальні кінофільми.

У полі зору деканату й фахових кафедр завжди знаходилося питання поповнення фонду відеоматеріалів передового вчительського досвіду, використання інноваційних технологій, які успішно застосовувалися у освітньому процесі. Завдяки читанню спеціальних курсів «Організація групової творчої справи на уроках історії» та «Технології викладання історії у старшій школі» вдалося домогтися більш якісної методичної підготовки студентів до педагогічної діяльності. Щороку розширювався комп'ютерний банк інформації передового вчительського досвіду. Ця робота проводилася за участю працівників Кам'янець-Подільського міського, районного й Хмельницького обласного управлінь освіти³⁸.

Визначною подією в житті факультету і навчального закладу була державна атестація випускників. До неї деканат та випускові кафедри готувалися заздалегідь, планували свою роботу, намагалися підвести випускників до найкращої академічної форми. На кафедрах обладнувалися куточки на допомогу випускникам, де зосереджувалися навчальні програми до державних іспитів, найважливіші посібники, підручники, довідники, перелік найновішої монографічної літератури, історичних карт, таблиць тощо. Тут студенти мали змогу ознайомитися з методичними рекомендаціями з виконання дипломних робіт. Консультації випускникам надавали завідувачі кафедр, викладачі, лаборанти³⁹. На початку 10-го семестру

декан, його заступники, викладачі-наставники проводили збори в академгрупах, де ґрунтовно обговорювалися результати іспитів зимової екзаменаційної сесії й захисту курсових робіт. Особлива увага зверталася на студентів, які навчалися за індивідуальним графіком, а відтак лише періодично з'являлися на факультеті. Ця робота дозволяла підтримувати на належному рівні навчальний тонус, мати конкретне уявлення про те, як працював кожний майбутній спеціаліст. Спільно з працівниками деканату академнаставники аналізували стан трудової дисципліни, застосовували виховні заходи щодо її порушників. Ця діяльність завжди приносила бажані результати.

У звітах вказувалося, що «рівень теоретичної і практичної підготовки вчителів історії і права рік у рік не знижу[вався], а підготовлені фахівці здатні брати участь у розбудові нової національної школи в Україні»⁴⁰. Щоправда у деяких звітах зустрічалися такі формулювання: «... ряд студентів не завжди вміло поєднували теорію з практикою, мали поверхові знання, слабку загальну підготовку, низьку культуру мовлення»⁴¹.

Студенти-випускники складали такі державні іспити: «Теорія і практика навчання і виховання», «Історія України з методикою викладання» і «Правознавство». У 1994 р. абсолютна успішність на ДЕК склала 100%, а якісна 85,5%, у 1996 р. – відповідно 98,3% і 79,6%, у 1997 р. – 100% і 88,7%⁴².

Складовою частиною заходів із підготовки до складання державних іспитів стала організація розподілу випускників на роботу в загальноосвітні школи. Щороку випускники факультету проходили персональний розподіл на роботу. Деканат і фахові кафедри проводили значну роботу для орієнтування випускників на роботу в загальноосвітній школі та на вивчення можливості працевлаштування у районах області, найбільш представлених у географії рідного коріння випускників. Йдеться передусім про Кам'янець-Подільський, Дунаєвецький, Чемеровецький, Новоушицький райони, що разом з м. Кам'янець-Подільським та Хмельницьким дали факультету 75% всіх студентів. Багаторічні контакти з керівниками відділів освіти райдержадміністрацій цих районів принесли бажаний результат. Набагато гірше з розподілом мешканців Кам'янця-Подільського. Щороку районний і міський відділ освіти працевлаштовували 5-7 осіб, причому не на повну ставку.

Простіше з розподілом випускників, які навчалися за цільовим направленням. Без підтвердження з місць їх направляли в розпорядження відповідних відділів освіти. Не було проблем з розподілом тих небагаточисельних осіб, які представляли райони Житомирської, Вінницької, Тернопільської і Чернівецької областей. Ще у лютому-березні, після організаційних заходів деканату, представники цих місцевостей подавали відповідні документи, що ставали основою їх розподілу на роботу⁴³.

Таким чином, проголошення державної незалежності України позитивно вплинуло на освітню та навчально-методичну роботу, яка чітко орієнтувалася на потреби обраної професії. Модернізувалися навчальні плани, впроваджувалися інноваційні технології навчан-

ня, розширювався спектр практик. Більшість студентів ретельно відвідували навчальні заняття, виконували курсові та дипломні роботи, внаслідок чого поліпшувалася їхня успішність. Значна увага приділялася навчально-методичному забезпеченню освітнього процесу. Факультет постійно підтримував зв'язок з школами, освітніми закладами й установами, зокрема у площині розподілу випускників.

Примітки:

1. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка у добу незалежної України. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 768 с.; Копилов С. А., Газін В. В. Історичний факультет Кам'янець-Подільського національного університету: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 76 с.
2. Відомчий архів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (далі – ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка). Протокол № 11 засідання від 29 грудня 1994 р. Арк. 20-21.
3. Кам'янець-Подільський міський архів (далі – К-ПМА). Ф. 10. Оп. 1. Спр. 604. Арк. 6-7.
4. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 11 ... від 29 грудня 1994 р. Арк. 21.
5. Там само. Протокол № 4 ... від 25 травня 1995 р. Арк. 8-10, 12.
6. Там само. Протокол № 5 ... від 27 червня 1996 р. Арк. 13-14.
7. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 604. Арк. 21.
8. Там само. Протокол № 6 ... від 28 серпня 1992 р. Арк. 19.
9. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 11 ... від 29 грудня 1994 р. Арк. 21.
10. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 309. Арк. 15.
11. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 604. Арк. 25; Спр. 963. Арк. 25.
12. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 818. Арк. 28.
13. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 7 ... від 29 серпня 1991 р. Арк. 16; Протокол № 1... від 31 січня 1992 р. Арк. 15.
14. Там само. Протокол № 6 ... від 28 серпня 1992 р. Арк. 22; Протокол № 11 ... від 29 грудня 1994 р. Арк. 29.
15. Там само. Протокол № 5 ... від 27 червня 1996 р. Арк. 2-3.
16. Там само. Протокол № 7 ... від 29 серпня 1997 р. Арк. 59;.
17. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 7 ... від 30 серпня 1993 р. Арк. 17.
18. Там само. Протокол № 6 ... від 30 серпня 1995 р. Арк. 38.
19. Там само. Протокол № 6 ... від 30 серпня 1996 р. Арк. 44.
20. ПА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 7 ... від 29 серпня 1997 р. Арк. 63.
21. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 11 ... від 29 грудня 1994 р. Арк. 21.
22. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 309. Арк. 6, 16.
23. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 604. Арк. 27; ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 9 ... від 28 грудня 1996 р. Арк. 7.
24. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 604. Арк. 28.
25. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 11 ... від 29 грудня 1994 р. Арк. 27.
26. Там само. Протокол № 6 ... від 30 грудня 1996 р. Арк. 40.
27. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 2. Спр. 5. Арк. 23.

28. Там само. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 309. Арк. 45; Спр. 450. Арк. 58; Спр. 818. Арк. 58; Оп. 2. Спр. 5. Арк. 66; Спр. 262. Арк. 68; ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 7... від 29 серпня 1991 р. Арк. 17; Протокол № 6... від 28 серпня 1992 р. Арк. 20; Протокол № 7... від 30 серпня 1993 р. Арк. 21,22; Протокол № 11... від 29 грудня 1994 р. Арк. 27; Протокол № 7... від 30 серпня 1994 р. Арк. 46; Протокол № 6... від 30 серпня 1995 р. Арк. 32; Протокол № 6 ... від 30 серпня 1996 р. Арк. 37; Протокол № 7 ... від 29 серпня 1997 р. Арк. 53; Протокол № 6 ... вченої ради педуніверситету від 31 серпня 1998 р. Арк. 55.
29. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 604. Арк. 30, 31.
30. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 1 ... від 6 лютого 1995 р. Арк. 1-2; Протокол № 7 ... від 5 жовтня 1995 р. Арк. 8-9; Протокол № 1 ... від 26 січня 1996 р. Арк. 9; Протокол № 7 ... від 26 вересня 1996 р. Арк. 19-20; Протокол № 1 ... від 30 січня 1997 р. Арк. 13-14.
31. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 604. Арк. 29-30.
32. Щегельський І. Комп'ютери й історія // Студентський меридіан. 1991. 28 жовтня.
33. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 5 ... вченої ради педуніверситету від 25 червня 1998 р. Арк. 7.
34. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 450. Арк. 12.
35. Завальнюк О. М. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка у добу незалежної України... С.110, 129.
36. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 1 ... від 28 січня 1994 р. Арк. 8; Протокол № 1 ... від 29 грудня 1994 р. Арк. 19-20; Протокол № 6 ... від 30 серпня 1996 р. Арк. 46.
37. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 963. Арк. 10.
38. Там само. Спр. 309. Арк. 13; Спр. 604. Арк. 11; Спр. 450. Арк. 17; Оп. 2. Спр. 5. Арк. 13; Спр. 262. Арк. 12; Протокол № 3 ... від 4 квітня 1996 р. Арк. 80.
39. Там само. Арк. 31-32.
40. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 7 ... від 30 серпня 1994 р. Арк. 37.
41. Там само. Протокол № 7 ... від 29 серпня 1991 р. Арк. 18.
42. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол № 7... від 30 серпня 1994 р. Арк. 34; Протокол № 5 ... від 27 червня 1996 р. Арк. 2; Протокол № 6 ... від 30 серпня 1996 р. Арк. 41; Протокол № 7 ... від 29 серпня 1997 р. Арк. 59.
43. К-ПМА. Ф. 10. Оп. 1. Спр. 604. Арк. 35-36.

В статье автор обращает внимание, что провозглашение государственной независимости Украины положительно повлияло на учебную и учебно-методическую работу исторического факультета Каменец-Подольского пединститута. Обращается внимание на модернизацию учебных планов, введение инновационных технологий обучения, расширение спектра практик. Рассказывается, что большинство студентов ответственно посещали учебные занятия, выполняли курсовые и дипломные работы. Значительное внимание уделялось учебно-методическому обеспечению образовательного процесса.

Ключевые слова: *факультет, кафедра, обучение, успеваемость, практика.*

Отримано: 06.10.2020